

*Л. Є. Момотюк,
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

РОЛЬ НОМЕНКЛАТУРИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ СТАТИСТИЧНИХ КЛАСИФІКАЦІЙ

*L. Momotyuk
Doctor of Economics, Associate Professor of the Department of Finance
of The National Academy of statistics, accounting and audit*

THE NOMENCLATURE OF FINANCIAL SERVICES IN THE NATIONAL STATISTICAL CLASSIFICATIONS

Розглянуто умови, що сприяли створенню та розвитку міжнародних та національних статистичних класифікацій. Детально розглянуто запропоновану Номенклатуру фінансових послуг з метою покращення збирання, оброблення, розповсюдження статистичної інформації та здійснення економіко-статистичного аналізу функціонування фінансових установ, обсягів наданих ними фінансових послуг на макроекономічному та регіональному рівнях.

The main trends of international and national statistical classifications are considered. The Nomenclature of financial services is considered in detail. The Nomenclature of financial services for better collecting, processing and distribution of statistical information as well as performing the economic-statistical analysis of functioning financial establishments has been worked out.

Ключові слова: класифікація, номенклатура, гармонізація, види економічної діяльності, продукція, фінансові послуги.

Keywords: classification, menu, harmonization, types of economic activities, production, financial services.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Еволюція економічної системи обумовлює потреби її статистичного вивчення з метою оцінювання стану та передбачення подальшого розвитку. Основною передумовою статистичного вивчення економічної системи є розроблення та використання класифікацій, які дозволяють розподілити сукупність досліджуваних статистичних одиниць за певними ознаками і забезпечують можливість скористатися для цього спеціальними методами дослідження соціально-економічних явищ і процесів. Нинішній стан вітчизняної фінансової системи все більшою мірою вимагає статистичного дослідження з метою її оцінки та визначення перспектив подальшого розвитку і функціонування. Необхідною умовою цього є застосування класифікацій, які забезпечують розподілення сукупностей досліджуваних статистичних одиниць за певними ознаками й характеристиками, використовуючи для цього спеціальні методи дослідження функціонування різних сфер та ланок фінансової системи держави. Оскільки в останній відбуваються інтенсивні зміни, викликані глобалізаційними процесами та трансформаціями світової фінансово-економічної сфери, то загострюється потреба періодичного перегляду статистичних класифікацій з метою приведення їх у відповідність до цих змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання створення, функціонування та удосконалення статистичних класифікацій присвячені праці вітчизняних вчених: В. Гладкової, В. Головка, Ю. Жуковської, В. Карпова, Р. Моторіна, О. Осауленка, Н. Парфенцевої та інших. Проблеми функціонування ринку фінансових послуг досліджувались у працях С. Науменкової, С. Онишко, Н. Прямухіної та інших. Однак

недостатньо дослідженими в теоретичному плані залишаються питання, пов'язані з удосконаленням структурування інформації за видами наданих фінансових послуг для проведення досліджень функціонування ринку фінансових послуг та контролю за діяльністю фінансових установ. У зв'язку з цим **завданням** статті узагальнення основних тенденцій створення та розвитку міжнародних і національних статистичних класифікацій, розгляд запропонованої Національною академією статистики, обліку та аудиту Номенклатури фінансових послуг для статистичного оцінювання ринку фінансових послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу. Класифікації відомі ще з часів шумерської культури, за допомогою яких були описані переліки предметів, що використовувались у побуті. Сучасний розвиток суспільства, використання інформаційно-комунікаційних технологій унеможливило оброблення будь-якої інформації без використання класифікацій. Класифікації у сучасному суспільстві набули ознаки своєрідної мови спілкування економістів, фінансистів, статистиків, менеджерів, фахівців інших спеціальностей, адже без використання єдиних кодів країн, валют, продукції, видів економічної діяльності неможливо уявити функціонування банківської та фінансової систем, оброблення інформації з продажу товарів та надання послуг у торговельній сфері, збирання та оброблення статистичної інформації, проведення міжнародних порівнянь у галузі статистики, обслуговування відвідувачів бібліотек та читальних залів тощо.

Статистичні класифікації почали стрімко розвиватися наприкінці першої половини ХХ століття за умов поглиблення торговельних стосунків між країнами напередодні Другої світової війни. Саме тоді (1938 р.) було розроблено першу Міжнародну статистичну торговельну класифікацію (SITC). Заснування Організації Об'єднаних Націй у 1945 р. започаткувало стрімкий розвиток статистичних класифікацій світового рівня.

Інтеграційні економічні процеси між країнами Європи у 60-х роках ХХ століття відкрили нову сторінку в історії розвитку статистичних класифікацій, яка характеризується створенням системи статистичних класифікацій багатонаціонального рівня.

Проголошення України незалежною державою обумовило необхідність створення системи національних статистичних класифікацій на базі міжнародних з метою здійснення міжнародних порівнянь статистичних даних країни.

У березні 1993 р. Президент України підписав Указ, де зазначено необхідність переходу країни на міжнародні стандарти у галузі обліку та статистики. 4 травня 1993 р. було ухвалено Постанову Кабінету Міністрів України № 326 "Про Концепцію побудови національної статистики України" та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики", відповідно до якої з 1994 р. в Україні почали розроблятися 18 національних статистичних класифікацій, вісім з яких ґрунтуються на методології міжнародних статистичних класифікацій.

Для забезпечення можливості порівняння статистичних даних, при створенні основних національних статистичних класифікацій видів економічної діяльності, продукції, товарів у якості базових було використано похідні європейські класифікації у незмінному вигляді, а деталізацію (деагрегацію), що враховує національні особливості, здійснено на нижчих рівнях класифікації. Такий підхід забезпечив єдину інтерпретацію національних класифікацій з міжнародними, стандартизацію термінів, визначень, пояснень.

Процес створення системи статистичних класифікацій за Державною програмою переходу на міжнародну систему обліку і статистики в основному було завершено до 2000 р. Варто також зауважити, що система національних статистичних класифікацій не є статичною, незмінною структурою, а потребує постійного супроводження та удосконалення. Зміни у чинному законодавстві, перегляд міжнародних модельних статистичних класифікацій, виникнення нових потреб у вивченні певних об'єктів та явищ потребують внесення відповідних змін до класифікацій. Таким чином, постійно існує проблема перегляду і доопрацювання статистичних класифікацій з метою найточнішого опису ними явищ та процесів, що відбуваються в економіці країн.

Продовжуючи роботу у галузі статистичних класифікацій, Держкомстат України зобов'язався брати участь у черговому світовому перегляді та впровадженні міжнародних статистичних класифікацій, який передбачає оновлення національних статистичних класифікацій на базі європейських класифікацій: Статистичної класифікації видів економічної діяльності (NACE, Rev.2) та Класифікації продукції за видами діяльності (CPA, Rev.2).

У роботі над проектами оновлених версій національних статистичних класифікацій діяльності та продукції Держкомстат України дотримувався послідовності та строків, рекомендованих для їх розроблення та впровадження Статистичною комісією ООН на її тридцять восьмій сесії, а саме:

- розроблення національних адаптованих класифікацій діяльності 2009 р., продукції – 2010 р.;
- оновлення та актуалізація даних статистичних реєстрів підприємств – 2010 р.;
- використання переглянутих класифікацій у статистичних програмах – починаючи з 2011 р.

Результатом цієї роботи є оновлена редакція Класифікації видів економічної діяльності (ДК 009-2010), яка набула чинності в Україні з 01.01.2012 р.

Разом з цим, у державній статистичній діяльності застосовуються статистичні класифікації без статусу. Це так звані локальні довідники, які створюються безпосередньо структурними підрозділами Держкомстату для вирішення окремих конкретних завдань з оброблення статистичної інформації державних статистичних спостережень. Прикладом таких класифікацій є Номенклатура продукції промисловості та Номенклатура продукції будівництва.

З метою більш конкретного здійснення статистичного аналізу діяльності фінансового сектору у Національній академії статистики, обліку та аудиту у рамках науково-дослідної теми “Розробка методологічних засад статистичного дослідження соціально-економічного розвитку регіонів України” розроблено Номенклатуру фінансових послуг.

При розробленні Номенклатури фінансових послуг використано: Класифікацію видів економічної діяльності (ДК 009-2010), Центральну статистичну класифікацію продукції (ЦСКП).

Об’єктами Номенклатури є послуги, створені в результаті економічної діяльності за видами, включеними до секції К “Фінансова та страхова діяльність”. Номенклатура містить групування послуг, які необхідні, перш за все, для потреб органів статистики, тому вона і по суті є статистичною класифікацією фінансових послуг. Номенклатура призначється для використання при збиранні, обробленні та міждержавному обміні статистичною інформацією і може бути корисною при вирішенні задач каталогізації продукції, а також для здійснення економіко-статистичного аналізу діяльності фінансового сектору на макроекономічному, регіональному і галузевому рівнях, для структурування інформації за видами фінансових послуг з метою проведення маркетингових досліджень та контролю за діяльністю фінансових установ.

Номенклатура є систематизованим зведенням найменувань групувань фінансових послуг, кодування яких побудовано на ієрархічній системі класифікації. Використання при розробленні Номенклатури методологічного принципу побудови зазначених вище класифікацій дозволяє об’єднати та гармонізувати в єдиному складовому коді коди різних, але взаємопов’язаних класифікацій – Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД, побудованої на базі NACE, Rev. 2 – 4 знаки) і продукції (додається ще 2 знаки, тобто всього 6 знаків, що відповідає коду CPA, Rev.2). У відповідності з цим принципом послуги класифікуються за тим видом діяльності (в рамках одного класу NACE, Rev. 2), який є характерним для надання даного виду послуг. Наступні 7-й, 8-й, 9-й знаки використовуються для подальшої деталізації послуг за класифікаційними ознаками. Угрупування, класифікація послуг в яких завершена на сьомому чи восьмому знаку, доповнена нулями до дев’ятизначного коду.

Загальна структура цифрових кодів для утворення класифікаційних угруповань у Номенклатурі має такий вигляд:

XX - розділ;
XX.X - група;
XX.XX - клас;
XX.XX.X - категорія;
XX.XX.XX - підкатегорія;
XX.XX.XX.XXX - тип.

З угруповання “тип” може виокремлюватися один або декілька видів фінансових послуг, що найбільш поширені в Україні, а для інших видів послуг визначається узагальнене класифікаційне угруповання – “інші”.

Графа “періодичність подання” містить позначки “м” – місячна і “р” – річна, що вказує відповідно на обов’язковість наведення даних щодо надання послуг в місячних і річних звітах. Періодичність може змінюватися, про що органами статистики буде повідомлятися.

Фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

В Номенклатурі фінансових послуг в розділі 64 “Фінансові послуги, крім послуг у сфері страхування та пенсійного забезпечення” виділяють групу 64.1. “Послуги з грошового посередництва” (класи: 64.11 “Послуги центрального банку” та 64.19 “Інші послуги з грошового посередництва”), групу 64.2 “Послуги холдингових компаній” (клас 64.20 “Послуги холдингових компаній”), групу 64.3 “Послуги трастів, фондів і подібних фінансових суб’єктів” (клас 64.30 “Послуги трастів, фондів і подібних фінансових суб’єктів”), групу 64.9 “Послуги фінансові інші, крім послуг у сфері страхування та пенсійного забезпечення” (класи: 64.91 “Послуги з фінансового лізингу”, 64.92 “Послуги з надання кредитів інші”, 64.99 “Послуги фінансові інші (крім послуг у сфері страхування та пенсійного забезпечення), не віднесені до інших угруповань”).

В Номенклатурі фінансових послуг в розділі 65 “Послуги у сфері страхування, перестрахування та недержавного пенсійного забезпечення, крім послуг у сфері обов’язкового соціального страхування” виділяють групу 65.1. “Послуги у сфері страхування” (класи: 65.11 “Послуги у сфері страхування життя” та 65.12 “Послуги у сфері страхування інші, крім послуг у сфері страхування життя”), групу 65.2 “Послуги з перестрахування” (клас 65.20 “Послуги з перестрахування”), групу 65.3 “Послуги з недержавного пенсійного забезпечення” (клас 65.30 “Послуги з недержавного пенсійного забезпечення”).

В Номенклатурі фінансових послуг в розділі 66 “Послуги допоміжні у сфері фінансових послуг і страхування” виділяють групу 66.1. “Послуги допоміжні у сфері фінансових послуг, крім послуг у сфері страхування та пенсійного забезпечення” (класи: 66.11 “Послуги з управління фінансовими ринками”, 66.12 “Послуги посередництва за договорами по цінних паперах або товарах” та 66.19 “Послуги допоміжні у сфері фінансових послуг, крім послуг у сфері страхування та пенсійного забезпечення, інші”), групу 66.2

“Послуги допоміжні у сфері страхування та пенсійного забезпечення” (класи: 66.21 “Послуги з оцінювання ризиків і завданої шкоди”, 66.22 “Послуги страхових агентів і брокерів” та 66.29 “Послуги допоміжні у сфері страхування та пенсійного забезпечення, інші”), групу 66.3 “Послуги з управління фондами” (клас 66.30 “Послуги з управління фондами”).

Висновки. Таким чином, створена за вказаними ознаками Номенклатура дозволила здійснити групування закріплених у чинному законодавстві всіх видів фінансових послуг, які надаються в Україні. Гармонізація Номенклатури за змістом групувань та кодами з чинними в Україні Класифікацією видів економічної діяльності (ДК 009-2010) та класифікацією продукції дозволяє відносити запропоновану Номенклатуру до національної системи статистичних класифікацій і використовувати її у статистичних цілях. Це відкриває шлях для поглибленого аналізу органами державної статистики структури та обсягів фінансових послуг України.

Література.

1. Жуковська Ю.Г. Сучасні міжнародні та національні центральні статистичні класифікації в процесі їх розвитку / Ю.Г. Жуковська // Статистика України. – 2007. – № 1. – С. 63–69.
2. Класифікація інституціональних секторів економіки: Наказ Держкомстату України від 01.09.2005 р. №249 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/konsult_centr/10_kiseu.htm
3. Момотюк Л.Є. Класифікація ринку фінансових послуг як об’єкта статистичного спостереження / Л.Є. Момотюк // Прикладна статистика: проблеми, теорії та практики. – 2008. – Вип. 3. – С. 148–153.
4. Науменкова С.В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури: [монографія] / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Ун-т банківської справи, Центр наукових досліджень НБУ, 2009. – 384 с.
5. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. №457 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://kved.ukrstat.gov.ua/>
6. Парфенцева Н.О. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: розвиток і впровадження: [монографія] / Н.О. Парфенцева – К.: ВПД «Формат», 2009. – 600 с.
7. Прямухіна Н.В. Ринок фінансових послуг: [навч. посібник] / Н.В.Прямухіна. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 304 с.
8. Статистична класифікація продукції (СКП-2011): Наказ Держкомстату від 23.12.2011 р. №397 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Nomenclature of Activities European Community [Electronic resource]. – 2006. – Mode of access: <http://www.innocite.eu/Lists/PublicAreaDocs/nomenclature-europeenne.pdf>

References.

1. Zhukovs'ka, Yu. (2007), “Modern international and national central statistical classifications in the process of their development”, *Statystyka Ukrainy*, vol. 1, pp. 63-69.
2. The State Statistics Service of Ukraine (2005), “Classification of institutional sectors of the economy”, available at: http://ukrstat.org/uk/konsult_centr/10_kiseu.htm (Accessed 4 Oct 2015).
3. Momotiuk, L. (2008), “The classification of the financial services market as an object of statistical observation”, *Prykladna statystyka: problemy, teorii ta praktyky*, vol. 3, pp. 148-153.
4. Naumenkova, S. and Mischenko, S. (2009), *Rozvytok finansovoho sektoru Ukrainy v umovakh formuvannia novoi finansovoi arkhitektury* [The development of the financial sector of Ukraine in conditions of formation of new financial architecture], Universytet bankivsk'koi spravy, Tsentr naukovykh doslidzhen' NBU, Kyiv, Ukraine.
5. The State Statistics Service of Ukraine (2010), “The national classifier of Ukraine. Classification of types of economic activity SQ 009:2010”, available at: <http://kved.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 2 Oct 2015).
6. Parfentseva, N.O. (2009), *Mizhnarodni statystychni klasyfikatsii v Ukraini: rozvytok i vprovadzhennia* [International statistical classifications in Ukraine: development and implementation], VPD «Format», Kyiv, Ukraine.
7. Priamukhina, N.V. (2012), *Rynok finansovykh posluh* [The financial services market], Kondor – Vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine.
8. The State Statistics Service of Ukraine (2011), “Statistical classification of products”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 4 Oct 2015).
9. The Eurostat (2006), “Nomenclature of Activities European Community”, available at: <http://www.innocite.eu/Lists/PublicAreaDocs/nomenclature-europeenne.pdf> (Accessed 4 Oct 2015).

Стаття надійшла до редакції 09.10.2015 р.